

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

Volume 11/8 Spring 2016, p. 233-246

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9278>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 12.02.2016

✓ Accepted/Kabul: 07.06.2016

✍ Referees/Hakemler: Prof. Dr. Ahmet TAŞĞIN – Doç. Dr. Nihat YILMAZ

This article was checked by iThenticate.

19. YÜZYIL FRANSIZ YASALARINDA İŞÇİ ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULANAN SOSYAL POLİTİKA TEDBİRLERİ

*Bekir GÜZEL**

ÖZET

Sosyal politika kelimesi ilk olarak Batı Avrupa'da gerçekleşen sanayileşme hareketlerinin sonucunda ortaya çıkan toplumsal çatışmaların önlenmesi için devlet tarafından alınan tedbirleri ifade etmek için kullanılmıştır. Günümüzde sosyal politika ile ilgili olarak dar ve geniş anlamlarda olmak üzere iki farklı tanım yapılmaktadır. Sosyal politikanın dar anlamdaki tanımları, sanayileşme sonrasındaki kötü ve adaletsiz çalışma koşulları ile emek ve sermaye sahipleri arasındaki mücadeleleri kapsamaktadır. Buna karşılık geniş anlamdaki tanımlar daha ziyade toplumsal alanda yardıma ihtiyacı olan tüm sınıfları içermektedir. Bu çalışmada sosyal politika, 19. Yüzyıl Fransız yasalarında işçi çocuklara yönelik uygulanan tedbirler bağlamında dar anlamıyla ele alınacaktır.

Çocuk işçiliğinin ortaya çıkışına ve tarihsel gelişimine baktığımızda milattan önceki döneme kadar uzandığı görülmektedir. Ancak çocuk işçiliği sorunu, bugünkü hukuki anlamıyla ilk defa köleliğin yaygınlaşmasıyla birlikte 16. Yüzyılda ortaya çıkmıştır. 19. Yüzyıla gelindiğinde ise hem köleliğin yasaklanmaya başlanması hem de sanayileşme hareketleri sonucunda oluşan ucuz iş gücü talepleri neticesinde giderek yaygınlaşmış ve önemli bir sorun haline gelmiştir. Sonraki yıllarda yaşanan gelişmeler zamanla, kamu vicdanında derin yaraların açılmasına ve çocuklarla ilgili olarak ilk sosyal politika tedbirlerinin gündeme gelmesine neden olmuştur.

Fransa'da sosyal politika tedbirleri diğer Batı Avrupa ülkelerine göre daha geç uygulanmaya başlamıştır; çünkü Fransa'daki sanayileşme hareketleri İngiltere, Almanya ve Belçika gibi ülkelere göre daha geç başlamış ve yavaş ilerlemiştir. Bunun temel sebebi Fransa'nın Batı Avrupa'daki en büyük tarım ülkesi olmasıdır. Fransa'nın tarımsal üretimi terk ederek geç sanayileşmesi, doğal olarak sosyal politika tedbirlerinin de geç gündeme gelmesine neden olmuştur. Buna rağmen 19. Yüzyıl boyunca, Fransa'da çocuk işçiliği ile mücadelede üç önemli yasa çıkarılmıştır. Bu çalışmada sırasıyla *22 Mart 1841*, *19 Mayıs 1874*

* Arş. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İİBF, Sosyal Hizmet Bölümü, El-mek: bekirguzel@gmail.com

ve 2 Kasım 1892 yasaları incelenecek ve Fransa'da işçi çocukların korunmasına yönelik alınan tedbirler değerlendirilecektir. Sonuç bölümünde ise bugün Fransa'nın da taraf olduğu *Avrupa Sosyal Şartı*, *Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı*, *Çocuk Hakları Sözleşmesi*, *138 Nolu İstihdamda Asgari Yaş Sözleşmesi* ve *182 Nolu Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Önlenmesine İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi* gibi uluslararası sözleşmelerin, Fransa'da çocukların asgari çalışma yaşını ve şartlarını ne derece etkilediği tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fransa, sosyal politika, işçi çocuklar, çocuk işçiliği, sanayileşme hareketleri

SOCIO POLITICAL PRECAUTIONS FOR WORKING CHILDREN IN FRENCH LAWS IN THE 19TH CENTURY

ABSTRACT

The term social policy was first used to describe the precautions taken by the state in order to prevent social conflicts as a result of the industrialization period in the Western Europe. Today social policy has two different definitions as specific and general. Specific definitions of social policy involve poor and unfair working conditions and the fight between the owners of capital and labor. On the other hand, general definitions involve all people in need of help in the society. In this study, social policy is discussed in terms of the precautions for protecting working children in the 19th century.

The history of child labor dates back to before Common Era. However as today legal definition, the problem of child labor first emerged in the 16th century. In the 19th century, as a result of the both prohibition of slavery and industrial period, the demand for cheaper labor increased and child labor became an important problem. Before the improvements in the 19th century, working children's conditions had been heavier. Most of the labor in industrial institutions consisted of hard and dangerous jobs for children. Therefore, many children died or became disabled as a result of many fatal accidents. The accidents and poor conditions hurt sense of community in time which resulted in socio political precautions.

In France, socio political precautions were started to be performed later than other western European countries. The most important reason is that France was the most populous and the biggest agricultural country in Western Europe. The main means of existence for the country's economy and people was agriculture. For this reason; in France, essential industrial developments were performed later than some other European countries such as England, Germany and Belgium. The late industrialization in France retarded the socio political precautions. However; in the 19th century three important laws were enacted. In this study, March 22, 1841; May 19, 1874 and November 2, 1982 laws are examined and the precautions in order to protect working children in France are discussed.

Turkish Studies

STRUCTURED ABSTRACT

The term social policy was first used to describe the precautions taken by the state in order to prevent social conflicts as a result of the industrialization period in the Western Europe. Today social policy has two different definitions as specific and general. Specific definitions of social policy involve poor and unfair working conditions and the fight between the owners of capital and labor. On the other hand, general definitions involve all people in need of help in the society. In this study, social policy is discussed in terms of the precautions for protecting working children in the 19th century in French law.

The history of child labor dates back to before Common Era. However as today legal definition, the problem of child labor first emerged in the 16th century. In the 19th century, as a result of the both prohibition of slavery and industrial period, the demand for cheaper labor increased and child labor became an important problem. During the following years, the accidents and poor conditions of children hurt sense of community in time which resulted in socio political precautions.

In France, socio political precautions were started to be performed later than other western European countries. The most important reason is that France was the most populous and the biggest agricultural country in Western Europe. The main means of existence for the country's economy and people was agriculture. For this reason; in France, essential industrial developments were performed later than some other European countries such as England, Germany and Belgium. The late industrialization in France retarded the socio political precautions. However; in the 19th century three important laws were enacted: March 22, 1841; May 19, 1874 and November 2, 1892 laws.

The law of March 22, 1841, which was enacted for children working in factories by Duke of Orléans, Louis-Philippe, consists of 12 articles. Regulating the age of permit-to-work and off-days for working children, this law involved business enterprises (factories and mills) which used mechanic engines and employed 20 or more workers. According to the law minimum age for working children was stated as 8 and it was strictly forbidden to employ children under the age of 8. With the law, it was forbidden to employ children (8-12) 8 hours a day without brakes and children (12-16) 12 hours without brakes within a day. 12 working hours permitted for children in the age group of 12-16 were to be between 5am and 9pm.

On the grounds that the law enacted on March 22 1841 could not be enforced precisely, in the 3rd Republic Period of France a new law was enacted on May 19, 1874. The new law was prepared more systematically than the former one and it had ten sections. According to that law, no children under 12 could be employed in factories, mines, and worksites. Moreover, the law forbade children under 16 to work in night shifts.

Following the May 19, 1874 law, the most important law of the 19th century on working was forced on 2nd of November in 1892 and it regulated working conditions of women and children in all industrial business. This law is distinguished from the previous laws with two

Turkish Studies

fundamentally important differences. The first difference is that the law was about “women”. With this law, for the first time women was accepted as one of the groups in need of protection in the society and women were mentioned under the same law with children. The other difference is that the age of children to employ was decided to be as 13 minimum on 28th March, 1882 as a result of the Compulsory Education Law enacted with attempts of Jules Ferry. Similar to former 19th May 1874 Law, 2nd November 1982 Law was prepared in an organized way in order to be comprehensible. This law had nine sections. According to the law, no children under 18 and women could be employed in night shifts. Besides, as stated in previous laws working hours was again from 9 o'clock in the morning to 5 o'clock in the evening. Regarding the off days, a child under the age of 18 or a woman was prohibited to work more than 6 days in a week and on public holidays determined by the law. This law strictly prohibited girls' and women's employment in mines and stone quarries. It was also stated that male children could not be employed more than 8 hours in active works and they could not be kept in mines more than 10 hours.

As a result, these developments taking place in France during the 19th century seems to cause a concrete reduction in the number of child labor. For instance, according to a survey conducted in France in 1868, in business covered by the March 22, 1841 Act there were 99 thousand 212 child workers (5 thousand 5 were between 8 and 10 years, 17 thousand 471 of them between 10 and 12 years, and 77 thousand of them were between 12 and 16 years of age). When it is considered that the number of working children between 1840 and 1850 was estimated to be around 131 thousand; the number of child workers in this period had been decreased about 30 thousand.

Today, the minimum working age and conditions of children in France are dealt within the context of "children's rights" and regulated under international conventions mainly related to human rights. In this respect, European Social Charter which was introduced in 1965 and Revised European Social Charter which entered into force in 1996 are the two very significant documents. In these documents positions of children in working life was regulated under the title of “Protection of the Rights of Children and Young People”. Apart from this, studies carried out by the United Nations (UN) and the International Labour Organization (ILO) contributes to the developments in France. Children's Rights Convention prepared by UN, the Minimum Age Convention numbered as 138 by ILO, and Emergency Measures Agreement on the Prevention of the Worst Types of Child Labour numbered as 182 provide a basis for today's measurements take place in French Law (the French domestic law) against child labor.

In France, the minimum working age which was set at 13 with the November 2, 1892 Law is expressed as 16 in the revised Labour Law Act (Code du travail) on 15 February 2016. But under some circumstances by signing temporary contracts such as Contrat de travail à durée indéterminée (CDI) and Contrat à durée déterminée (CDD), this age is subjected to be lowered until the age of 14. For example, in entertainment companies and modeling agencies and radio, television and film businesses children over the age of 14 are allowed to be employed. In this case, the child's legal representative's (mother, like

Turkish Studies

father) and the labor inspector's permissions must be received. Children who will be employed under the Act could be employed only in certain businesses and on days when the schools are on holiday. Moreover, the child's school holidays must be at least 14 days long. The fee to pay must be at least 80% of the minimum wage. Moreover, according to the law updated on February 15, 2016 children were also prohibited to work more than 35 hours per week.

Finally, unlike the past centuries, today child labor in France is not among the primary social problems. However, it should be noted that thousands of children's labor was ruthlessly exploited in getting to the point of today's France and these exploited children suffered extremely! Especially, it should not be forgotten that the first wheels of the French industry began to turn with the blood of these children!

Keywords: France, social policy, working children, child labor, industrial developments

1. Giriş

Sosyal politika kelimesi ilk olarak Batı Avrupa'da ortaya çıkmış ve Türkçeye geçmiştir. Fransızca *politique sociale*, İngilizcede *social policy*, Almandada ise *sozialpolitik* olarak ifade edilen bu kelime ilk olarak Batı Avrupa'da gerçekleşen sanayileşme hareketlerinin sonucunda ortaya çıkan toplumsal çatışmaların önlenmesi için devlet tarafından alınan tedbirleri ifade etmek için kullanılmıştır. Günümüzde sosyal politika ile ilgili olarak dar ve geniş anlamlarda olmak üzere iki farklı tanım yapılmaktadır. Sosyal politikanın dar anlamdaki tanımları, sanayileşme sonrasındaki kötü ve adaletsiz çalışma koşulları ile emek ve sermaye sahipleri arasındaki mücadeleleri kapsamaktadır. Buna karşılık geniş anlamdaki tanımlar daha ziyade toplumsal alanda yardıma ihtiyacı olan tüm sınıfları kapsamaktadır. Ersöz'e göre "*dar anlamda sosyal politika 19. yüzyılda endüstrileşme ve kentleşmenin yol açtığı tehlike ve sefaletle karşı işçileri korumak amacıyla çıkmış olup, ilgisini işçi- işveren sınıfları arasındaki ilişkileri düzenlemeye, çıkar çatışmalarını ortadan kaldırmaya ve çalışma barışının tesis edilmesine yöneltirken; [...] geniş anlamda sosyal politika ise genel olarak refah düzeyinin yükseltilmesi, toplumdaki tüm zayıf ve güçsüzlerin korunması ve adil bir gelir dağılımının sağlanması amacı taşımaktadır.*" (Ersöz, 2011: 50). Bu çalışmada sosyal politika, 19. Yüzyılda işçi çocuklara yönelik uygulanan tedbirler bağlamında dar anlamıyla ele alınacaktır. Dar anlamındaki bağlamıyla sosyal politika ilk olarak toplumsal alandaki en savunmasız grup olan çocuklara ardından da kadınlara yönelik tedbirler öngörmüştür. İlk olarak 1802 yılından İngiltere'de çocukların çalışma koşullarını düzenlemek için çıkartılan yasayı¹ zamanla Batı Avrupa'daki pek çok ülkede çıkartılan diğer yasalar izlemiştir.

Çocuk işçiliğinin ortaya çıkışına ve tarihsel gelişimine baktığımızda milattan önceki döneme kadar uzandığı görülmektedir. Örneğin Mısır'da piramitlerin inşası sırasında çocukların da işçi olarak kullanıldığı bilinmektedir. Ancak çocuk işçiliği sorunu, bugünkü hukuki anlamıyla ilk defa köleliğin yaygınlaşmasıyla birlikte 16. Yüzyılda ortaya çıkmıştır. 19. Yüzyıla gelindiğinde ise hem köleliğin yasaklanmaya başlanması hem de sanayileşme hareketleri sonucunda oluşan ucuz iş gücü talepleri neticesinde giderek yaygınlaşmış ve önemli bir sorun haline gelmiştir. 19. Yüzyıldaki bu gelişmeler öncesinde de çalışan çocukların, bu dönemde çalışma şartları daha da ağırlaşmıştır. Örneğin bu gelişmelerden önce Batı Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da, özellikle kırsal alanlarda, 4 - 5 yaşındaki çocuklar aileleri ile birlikte çobanlık işlerinde (hayvan otlatma,

¹ Factory Act (Health and Morals of Apprentices Act)

yemleme, temizleme, vb.) yaygın olarak kullanılmaktadırlar. Kentsel alanlarda da terzilik, kalaycılık, gümüşçülük ayakkabıcılık vb. çeşitli zanaat işlerinde ailelerine yardım etmektedirler. Ancak bu tarz bir çalışma içinde aile bağlarıyla kuşatılmış olan çocuk her zaman ağır ve tehlikeli olabilecek işlerden uzak tutulmuştur. 19. Yüzyıldaki bu gelişmelerle birlikte, çalışan çocukların aileleri ile olan yakın bağları zayıflamıştır; çünkü aile bireyleri fabrikalarda ve madenlerde farklı alanlarda ve farklı saatlerde çalışmak zorunda kalmışlardır. Bu dönemde hazırlanmış raporlar incelendiğinde pek çok ailenin ancak dini bayramlarda aynı sofrada birlikte yemek yiyebildikleri görülmektedir. Üstelik önceki dönemlerden farklı olarak çocuklar günde 17 - 18 saate kadar çalıştırılmışlardır. Bu durum onların sadece fiziksel olarak değil; ahlaki açıdan da zarar görmelerine neden olmuştur. Yetişkinler arasında gelişen bu çarpık bedenler ruhsal açıdan da sağlıksız gelişimler göstermişlerdir. Ayrıca endüstri işletmelerinde yapılan pek çok iş, çocuklar için ağır ve tehlikeli sayılacak işlerden oluşmaktadır. Bu yüzden iş yerlerinde yaşanan pek çok ölümcül kaza sonrasında çok sayıda çocuk ya hayatını kaybetmiş ya da sakat kalmıştır. Yaşanan tüm bu gelişmeler zamanla, kamu vicdanında derin yaraların açılmasına ve çocuklarla ilgili olarak ilk sosyal politika tedbirlerinin gündeme gelmesine neden olmuştur.

2. 1800 - 1899 yılları arasında Fransa'da çıkarılan yasalar ve uygulanan sosyal politika tedbirleri

Fransa'da sosyal politika tedbirleri diğer Batı Avrupa ülkelerine göre nispeten daha geç uygulanmaya başlamıştır. Bunun en önemli sebebi Fransa'nın Batı Avrupa'daki en büyük tarım ülkesi olmasıdır. Üstelik Fransa bu dönemde, 30 milyondan fazla nüfusuyla Batı Avrupa'nın en kalabalık ülkesidir. Ülke ekonomisinin ve halkın temel geçim kaynağı tarımdır. Bu yüzden Fransa'da gerekli sanayileşme hareketleri İngiltere, Almanya ve Belçika gibi ülkelere göre daha geç başlamış ve yavaş ilerlemiştir. Zira gerçek anlamda bir Sanayi Devrimi sadece İngiltere'de gerçekleşmiştir; Fransa ve diğer ülkelerde gerçekleşen sadece bir sanayileşme sürecidir ve bu süreç Fransa'da yavaş ilerlemiştir. Fransa'nın geç sanayileşmesi sosyal politika tedbirlerinin de geç gündeme gelmesine neden olmuştur. Üstelik diğer ülkelerle olan sanayileşme açığını kapatmak için, alınan bazı sosyal politika tedbirleri tam olarak yerine getirilmemiştir. Hatta bazı bölgelerde yetkililer bu duruma göz yummuşlar ve suiistimallerin önünü açmışlardır. Bu durum Fransa genelinde alınan tedbirlerin uzun yıllar boyunca tam olarak uygulanamamasına neden olmuş ve sürekli yeni yasal düzenlemelerin yapılması gerekliliğini gündeme getirmiştir.

Fransa'da çocuk işçiliği başlığı altında ilk resmi yasa 1841 yılında çıkarılmış olsa da çocuk işçilerin çalışma hayatına yönelik ilk düzenleme aslında Napoléon Bonaparte döneminde gerçekleştirilmiştir. 3 Ocak 1813 tarihinde ilan edilen ve madenlerdeki gösterilerde polislin tertibiyle ilgili düzenlemeler öngören *İmparatorluk Fermanı*'nda², 2. bölümünde yer alan 29. madde açık bir şekilde 10 yaşından küçük çocukların madenlerde çalıştırılmalarını yasaklamaktadır. Ancak bu fermanla çocukların cinsiyeti hakkında herhangi ibare bulunmamaktadır. Üstelik madenler dışında kalan endüstri işletmeleri için herhangi bir sınırlama ya da düzenleme söz konusu değildir. Bu dönemde işyerlerinde çocukları koruyacak ve onların haklarını savunacak yasal düzenlemelerin olmayışı endüstri işletmelerindeki çocuk sayılarının büyük oranda artmasına da neden olmuştur. Örneğin Fransız tarihçi Yves Lequin'e göre 1840 ile 1850 yılları arasında 10 kişiden fazla kişinin çalıştığı işletmelerde yapılan bir araştırmada 670 bin erkek işçi ile 254 bin kadın işçinin içinde 131 bin çocuk işçi yer almaktadır. Aynı dönemde *La statistique générale de France*'ın verilerine göre ise Fransa genelinde 1 milyon 55 bin işçi bulunmaktadır ve bu işçilerin 143 bin 665'i çocuk işçidir.

² Décret impérial du 3 Janvier 1813

Fransa'da Orléans Dükü Louis-Philippe zamanında giderek artan çocuk işçi sayısı ile çocukların henüz yetişkinliğe ulaşmadan yaşanan ölümleri, hem vicdani hem de siyasi açıdan Fransa'da acil olarak gerekli tedbirlerin alınması fikrinin oluşmasına neden olmuştur. İmparator bu bağlamda önce bir komisyon kurulmasını, daha sonra da bir araştırma yapılmasını talep etmiştir. Bu araştırmaları yapmak üzere de daha önceleri ordu doktorluğu yapmış olan Dr. Louis René Villermé ile Dr. Penot görevlendirilmiştir. Bu iki doktordan araştırmaları sonucunda bir rapor hazırlamaları istenmiştir³ ve 1840 yılında tamamlanan bu rapor neticesinde işçi çocuklara yönelik *22 Mart 1841 Yasası* olarak bilinen ilk sosyal politika tedbiri uygulamaya konulmuştur.

2.1. 22 Mart 1841 Yasası

Orléans Dükü Louis-Philippe zamanında fabrikalarda çalışan çocuklar hakkında çıkarılan *22 Mart 1841 Yasası* toplam 12 maddeden oluşmaktadır. Çocukların çalışma koşullarını, işe kabul yaşlarını ve izin günlerini düzenleyen bu yasa mekanik motorla çalışan ve/veya 20 işçiden fazla kişi çalıştıran işletmeleri (fabrikaları ve imalathaneleri) kapsamaktadır. Ancak bu yasanın Fransa'da 1840'lı yıllar göz önüne alındığında pek kapsayıcılığının olmadığı görülmektedir; çünkü bu dönemde Fransa, Avrupa'nın en büyük nüfusuna sahip en büyük tarım ülkesidir. Ailelerin, dolayısıyla da çocukların, büyük bir bölümü de tarım işlerinde veya kırsal alandaki (değirmencilik, demircilik, dericilik, vb.) çeşitli işlerde çalışmaktadır. Bu yüzden 20 işçiden fazla kişi çalıştıran işletmeleri kapsayan *22 Mart 1841 Yasası*, çocuk işçi sayısının azalmasına ciddi bir katkı sağlayamamıştır.

Yasaya göre minimum çalışma yaşı 8 olarak belirlenmiştir ve 8 yaşından küçük çocukların işe alınması kesinlikle yasaklanmıştır. Yasa kapsamında istihdam edilen 8 ile 12 yaş arası çocukların bir gün içinde ara verilmeden 8 saatten fazla çalıştırılmaları; 12 ile 16 yaş arası çocukların ise aynı gün içinde aralıksız 12 saatten fazla çalıştırılmaları yasaklanmıştır. 12 – 16 yaş grubu için öngörülen 12 saatlik çalışma süresi de sabah 5 ile akşam 9 saatleri arasında olmak zorundadır. Bu yasanın 2. maddesinin son bendine göre işe alınan çocukların yaşlarının, görevli bir devlet memurunun imzasına veya mührüne gerek duyulmadan bir sertifikaya kaydedilmesi de zorunlu hale getirilmiştir. Böylece işletmelerde çalışan çocukların sayıları kayıt altına alınarak denetimlerin daha rahat yapılması amaçlanmaktadır.

Bu yasada akşam 9 ile sabah 5 saatleri arasında gerçekleşen tüm çalışmalar “gece işi” olarak tanımlanmaktadır ve gece mesaisi olarak hesaplanmaktadır. 13 yaşından küçük çocukların herhangi bir gece işinde çalıştırılması da kesinlikle yasaklanmaktadır. Ancak hemen her yasada olduğu gibi bu yasada da bir istisna söz konusudur! Acil bir müdahale ya da onarım gerektiren mekanik işlerde 2 saatlik çalışma 3 saat olarak sayılarak, akşam 9 ile sabah 5 saatleri arasında 13 yaşından küçük çocuklar da gece işinde çalıştırılabilmektedir!

22 Mart 1841 Yasası'nın 4. Maddesine göre 16 yaşından küçük çocukların Pazar günleri ve bayram günleri çalışmaları yasaklanmıştır. Yasanın 5. Maddesine göre ailesi ya da öğretmeni tarafından şu anda ikamet ettiği bölgede, özel veya kamu okullarından birinde eğitim aldığı doğrulanmayan, 12 yaşından küçük hiçbir çocuk işe alınamaz! Diğer bir ifadeyle, 12 yaşından küçük olan tüm çocukların, özel ya da kamu farkı olmaksızın bir okulda eğitim alıyor olması gerekmektedir. 12 yaş üstü çocukların herhangi bir okula devam etmesi ise zorunlu değildir. Bu çocukların temel ilköğretim eğitimini almış olmaları çalışabilmeleri için yeterlidir! Ayrıca bir işyerinde çalışacak çocuğun ailesi ya da hamisi tarafından çocuğun adının, soyadının, doğum tarihinin, doğum yerinin ve ne kadar süre ilköğretime devam ettiğinin belirtildiği bir belgenin, o bölgedeki belediye başkanına sunulması da bu yasayla zorunlu hale getirilmiştir.

³ Tableau de l'état physique et moral des ouvriers employés dans les manufactures de coton, de laine et de soie.

Yasanın 9. Maddesine göre yasaya tabi olan tüm işletme sahipleri, müdürleri/şefleri bu yasanın maddelerini işletmelerinin görülebilir alanlarına asmakla görevlidir. 10. Maddeye göre hükümet, yasanın uygulanmasının sağlanması için müfettişler görevlendirmekle yükümlüdür. Yasaya göre müfettişler, işletmelerin içindeki her şeyi denetleme yetkisine sahiptirler; istedikleri takdirde çocuklarla da görüşmeler yapabileceklerdir. Aynı maddenin son bendinde denetime gidecek olan müfettişlere görevli bir doktorun eşlik etmesi de zorunlu hale getirilmiştir. Yasanın 11. Maddesinde müfettişlerin bir ihlal görmeleri durumunda tutanak hazırlamaları ve hazırlanan bu tutanağın aksi ispat edilene kadar geçerli olacağı belirtilmektedir. Yasaya aykırı durumlar tespit edildiği takdirde işletmenin sahibi ya da müdürü/şefi, bölgedeki yargı mekanizması içinde yargılanacak ve para cezasına çarptırılacaktır; ancak ceza miktarı 15 franktan fazla olamayacaktır.

2.2. 19 Mayıs 1874 Yasası

Fransa'da çocuk işçiliği ile ilgili olarak 22 Mart 1841 tarihinde çıkarılan yasanın tam olarak uygulanamaması nedeniyle III. Cumhuriyet döneminde, 19 Mayıs 1874 tarihinde, yeni bir yasa çıkarılarak uygulamaya konulmuştur. Bu yasanın maddeleri incelendiğinde bir önceki yasaya göre daha sistemli bir şekilde hazırlandığı görülmektedir. Toplam 10 bölümden oluşan yasanın ilk bölümü çalışacak olan çocukların yaşları ile ilgilidir. 2. Bölümde gece mesaisi, pazar mesaisi ve diğer tatil günlerindeki mesailerden bahsedilmektedir. 3. Bölüm yeraltı işleri ile ilgili; 4. Bölüm zorunlu olan ilköğretim eğitimi ile ilgilidir. 5. Bölümde işletmelerde çalışan çocukların izlenmesi ve denetlenmesi hakkındaki düzenlemeler yer almaktadır. 6. Bölümde müfettişler tarafından yapılacak teftişler hakkında bilgi verilirken; 7. Bölümde yasa kapsamında oluşturulacak yerel kurullar hakkında bilgi verilmektedir. 8. Bölümde yine yasa kapsamında oluşturulacak olan Yüksek Kurul hakkındadır. 9. Bölümde genel olarak cezalardan bahsedilmektedir. Son bölümde ise yasa kapsamındaki bazı özel hükümler açıklanmaktadır.

Bu yasanın ilk bölümünde yer alan 2. maddeye göre 12 yaşından önce hiçbir çocuk atölye, fabrika, maden ocağı veya şantiye gibi işletmelerde istihdam edilemez! Ancak aynı maddenin sonunda, bazı durumlarda Kamu Yönetimi Yönetmeliği'nde belirlenmiş olan kimi sanayi kollarında, 10 yaşını doldurmuş çocukların çalıştırılmasının Yüksek Komisyon'un uygun görmesi halinde mümkün olabileceği de ifade edilmektedir. Ancak bu çocukların günde 6 saatten fazla (dinlenme için ara verilmeden) çalıştırılmaları kesinlikle yasaktır! 12 yaşından büyük olanların da günde 12 saatten fazla (dinlenme için ara verilmeden) çalıştırılmaları yasaklanmıştır.

Gece mesaisi, pazar mesaisi ve diğer tatil günlerindeki mesailer hakkında düzenlemeler öngören 2. Bölümde, 22 Mart 1841 Yasası'nda olduğu gibi akşam 9 ile sabah 5 saatleri arasındaki zaman dilimi gece işi olarak kabul edilmektedir. Bu bölümde yer alan 4. Maddede, 16 yaşından küçük çocukların hiçbir gece işinde çalıştırılmayacağı belirtilmektedir. Aynı bölümde bu yasakların 16 – 21 yaş arası reşit olmayan kız çocukları için de geçerli olduğu belirtilmektedir. Ancak tüm bu ifadelerle rağmen, aynı bölümde yine bir istisna paragrafı bulunmaktadır; bazı özel durumlarda Yerel Komisyon'un ve müfettişlerin inisiyatifinde 12 yaşından küçük çocukların geçici olarak gece işinde çalıştırılabilmesi mümkündür. Öte yandan, 16 yaşından küçük erkek çocuklar ile 21 yaşından küçük kız çocuklarının her ne sebeple olursa olsun pazar günleri ve bayram günleri çalıştırılmaları kesinlikle yasaklanmıştır. Fakat sürekli ateş ile çalışan veya ateşin hiç sönmemesi gereken işletmelerde çalışan çocuklar, elbette ki bu madde kapsamında değerlendirilmemektedirler!

Çocukların yeraltındaki çalışmaları ile ilgili olan 3. Bölümde öncelikle, kız çocukları ile kadınların madencilik ve taşocağı gibi yeraltı işlerinde kesinlikle istihdam edilemeyecekleri ifade edilmektedir. Erkek çocukları söz konusu olduğunda da çalışma yaşı 12 yaş ve üzeri olarak belirlenmiştir. Yasaya göre yeraltındaki galerilerde çalışan erkek çocuklarının çalışma koşulları da bahsi geçen Kamu Yönetimi Yönetmeliği ile belirlenmektedir.

Yasanın 4. Bölümünde yer alan 8. ve 9. Maddelere göre 12 yaşını doldurmamış bütün çocuklar ya kamuya ait ya da özel bir eğitim kuruluşundan ilköğretim eğitimi almak zorundadırlar. Eğer bir işletmede 12 yaşından küçük olan bir çocuk varsa, boş zamanlarında en az 2 saat temel eğitim almak için okula gitmek zorundadır. Eğer bir işletmede temel eğitime katılım sertifikası olmayan ya da bunu belgelendiremeyen 16 yaşından küçük bir çocuk varsa, bu çocuk günde 6 saatten fazla çalıştırılmaz; çünkü bu çocuğun öncelikle temel eğitimini tamamlaması gerekmektedir.

Yasanın çocukların işyerlerinde izlenmesi ve denetim altında tutulması ile ilgili olan 5. Bölümünde, çocukların işe başlarken kayıt altına alınması ve alınan bu kayıtların belediye başkanına iletilmesi ve belediye başkanı tarafından bu kayıtların korunması ile ilgili bilgilere yer verilmektedir. Ayrıca çocukların çalışmaları için tehlikesiz ve sağlıklı ortamların sağlanması da yine işverenlere yüklenen sorumluluklar olarak belirtilmektedir. Bu bölümün en son maddesinde ise patronlara veya idarecilere çocukların iyi ahlâklarının korunması ile ilgili sorumluluklar yüklenmektedir!

6. Bölümde, yasanın uygulanması ile ilgili olarak müfettişler tarafından gerçekleştirilecek denetimler hakkında bilgiler bulunmaktadır. Buna göre, yasanın uygulanması ve denetimi için yerel yönetim bölgelerinde görevlendirilmek üzere 15 müfettiş seçilecektir. Bu müfettişlerin isimleri hükümet tarafından belirlenecektir. Bu müfettişlere maaşları devlet tarafından ödenecektir. Müfettişler çocukların çalıştıkları tüm fabrikalara, atölyelere ve şantiyelere girecekler ve çocuklarla görüşeceklerdir. Ayrıca onların tüm belgelerini (doğum, işe giriş, çalışma süreleri, ilköğretim eğitimi sertifikası, vb.) inceleyeceklerdir. Gerektiğinde tutanak tutacaklar ve her yıl Yüksek Komisyon'a rapor göndereceklerdir.

Yasanın 7. Bölümünde her yönetim bölgesinde ücretsiz olarak kurulması planlanan yerel komisyonlardan bahsedilmektedir. Bu komisyonlara temelde 3 sorumluluk yüklenmektedir: (1) yasanın uygulanmasının sağlanması, (2) denetim mekanizmasının kontrol edilmesi ve (3) hizmet durumu ve yasanın uygulanması ile ilgili olarak bölge valiliği kanalıyla ilgili bakana bilgi verilmesi ve Yüksek Komisyon ile iletişime geçilmesi. Kurulacak olan komisyonların her birinin genel kurul tarafından belirlenecek ve bölge valisi tarafından atanacak en az 5, en fazla 7 üyeden oluşması ön görülmektedir. Ayrıca komisyonlarda yer alacak bir üyenin kamu ya da özel sektörde çalışan bir mühendis (maden bölgelerinde ise bir maden mühendisi), diğer bir üyenin ise eğitim müfettişi olmasına özen gösterilmesi gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca komisyon üyeleri her beş yılda bir yeniden belirlenecek ve ayrılan üyeler komisyona katılmak üzere yeniden davet edilebilecektir.

Yüksek Komisyon'a ve görevlerine ayrılan 8. Bölümde, Yüksek Komisyon'un başkanının her yıl düzenli olarak Cumhurbaşkanına rapor vermesi öngörülmektedir. 9. Bölümde ise yasaya uymayan işverenlere, müdürlere ve şeflere uygulanacak olan cezalara ve yaptırımlara detaylarıyla birlikte yer verilmektedir. Son bölümde ise özel hükümler başlığı altında bu yasanın hangi çocuklar için geçerli olduğundan ve yasanın bazı özel durumlarda nasıl uygulanması gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu hükümlere göre *19 Mayıs 1874 Yasası* yürürlüğe girdiği tarihten tam bir yıl sonra uygulanmaya konulacaktır.

2.3. 2 Kasım 1892 Yasası

19 Mayıs 1874 Yasası'nin ardından Fransa'da, 2 Kasım 1892 tarihinde çocukların ve kadınların tüm endüstri işletmelerindeki çalışmalarını düzenleyen, 19. Yüzyılın son önemli çalışma yasası yürürlüğe girmiştir. Bu yasada önceki yasalara göre temelde iki önemli farklılık ön plana çıkmaktadır. Bu farklılıklardan ilki, yasanın "kadınlar" ile ilgili olmasıdır. Bu yasa ile birlikte Fransa'da kadınlar, ilk defa toplumsal alanda korunması gereken gruplardan biri olarak kabul edilmişler ve çocuklarla aynı yasa içinde değerlendirilmişlerdir. Diğer farklılık ise, 28 Mart 1882

tarihinde Jules Ferry'in çabalarıyla çıkarılan zorunlu eğitim yasasına uygun olarak, bu yasada çocukların işe alım yaşının minimum 13 olarak belirlenmesidir. Zira 28 Mart 1882 zorunlu eğitim yasası ile birlikte Fransa'da 6 ile 13 yaş arası kız ve erkek çocukları için ilköğretim zorunlu hale getirilmiştir.

2 Kasım 1892 Yasası da tıpkı bir önceki 19 Mayıs 1874 Yasası gibi anlaşılabilir olması için bölümlere ayrılarak düzenli bir şekilde hazırlanmıştır. Bu yasa toplam 9 bölümden oluşmaktadır. Yasanın 1. Bölümü genel hükümler, çocukların işe kabul yaşları ve çalışma süreleri ile ilgilidir. 2. Bölüm çocukların gece işinde çalışmaları ve haftalık dinlenme zamanlarıyla ilgilidir. 3. Bölümde çocukların yeraltında çalışma koşulları açıklanırken; 4. Bölümde çocukların denetimi ve gözetimi ile ilgili konulara değinilmektedir. 5. Bölümde işçilerin temizliği ve güvenliği ile ilgili konulara yer verilmektedir. 6. Bölümde ise yasa kapsamında yapılacak olan teftişler hakkında bilgi sunulmaktadır. 7. Bölümde karar verme ve uygulama ile görevli olacak olan yerel komisyonlar ve Yüksek Komisyon hakkında bilgi verilirken; 8. Bölümde uygulanacak olan cezalar belirtilmektedir. Yasanın son bölümünde ise bazı özel hükümler açıklanmaktadır.

Yasanın 1. Bölümünde yer alan 2. Maddeye göre ilköğretimini tamamlamamış, 13 yaşın altındaki hiçbir çocuk herhangi bir endüstri işletmesinde istihdam edilemez. Ancak eğer zorunlu ilköğretimini tamamlamış ve eğitim sertifikasına sahipse 12 yaşında istihdam edilebilir. Söz konusu yasaya göre bunun dışında hiçbir gerekçe ile 12 yaşından küçük çocuklar herhangi bir işletmede istihdam edilemezler! Ayrıca bu maddede, diğer yasalardan farklı olarak ilk defa, çocukların çalışmaya uygun olduklarına dair "fiziksel uygunluk raporu" alınması gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu raporun, çocuğun doğumundan itibaren kontrollerini yapan doktordan ya da tıp okullarında müfettişlik yapan veya vali tarafından kamu hizmeti için görevlendirilmiş bir doktordan alınması gerekmektedir. Aynı maddede müfettişlerin, denetimler sırasında 16 yaşından küçük olan tüm çocukların sağlık durumlarını detaylı bir şekilde incelenmeleri gerektiği de belirtilmektedir. Ayrıca yetimhanelerde, hayır kurumlarında ya da ilköğretim eğitimi verilen yerlerde el işi eğitimi ya da mesleki eğitim alan 13 yaşından küçük çocukların, günde 3 saatten fazla eğitime tabi tutulamayacağı da açıkça belirtilmektedir. 3. Maddeye göre 16 yaşından küçük olan hiçbir çocuk fiili olarak 10 saatten fazla çalıştırılmaz! 16 - 18 yaş arası hiçbir çocuğun aktif işlerde haftalık çalışma süresi (günlük 11 saatten fazla da olmamak şartıyla) 60 saati geçemez! Aynı şekilde 18 yaş altı hiçbir kız çocuğu ve kadın günlük 11 saatten fazla aktif işlerde çalıştırılmaz! Ayrıca belirlenen bu çalışma saatleri içinde, çalışanlar için toplamda 1 saatten az olmamak üzere en az bir ya da daha fazla dinlenme arası verilmesi zorunludur.

Çocukların gece işinde çalışmaları ve haftalık dinlenme zamanlarıyla ilgili olan 2. Bölümde, 18 yaş altı hiçbir çocuğun ve kadının gece işinde çalıştırılmayacağı ifade edilmektedir. Daha önceki yasalarda da olduğu gibi akşam 9 ile sabah 5 saatleri arası gece mesaisi saatleri olarak açıklanmaktadır; ancak bu yasada önceki yasalardan farklı olarak günlük toplam 9 saati geçmemek şartıyla bazı durumlarda sabah 4 ile akşam 10 saatleri arasının da gündüz mesaisi olarak değerlendirilebileceği belirtilmektedir. İzin günleri ile ilgili olarak, 18 yaş altı bir çocuğun ya da kadının haftada 6 günden fazla ve yasada belirlenen resmi tatil günleri içinde çalıştırılması yasaklanmaktadır. Ayrıca yasaya göre tüm endüstri işletmeleri, çalışanlarını bilgilendirmek için tatil günlerini belirten bir afiş asmakla yükümlüdür. Yukarıda da ifade edildiği üzere hemen her yasada olduğu gibi bu yasada da bir istisna karşımıza çıkmaktadır. Buna göre sürekli ateş ile çalışan veya ateşin hiç sönmemesi gereken işletmelerde 18 yaş altı erkek çocuklar ile kadınlar, bazı durumlarda işletmenin tatil olarak belirlendiği gün de dâhil olmak üzere haftanın tüm günlerinde ve gece mesailerinde, haftada en az bir gün tatil yapmak şartıyla, çalıştırılabileceklerdir.

Bu yasada diğer yasalardan farklı olarak 13 yaşından küçük, kız veya erkek hiçbir çocuk tiyatrolardaki ve kafelerdeki gösterilerde aktör ya da figüran olarak çalıştırılmayacaktır. Eğer bir

Turkish Studies

tiyatro oyunu ya da gösterisi için 0 - 13 yaş arası bir çocuk ya da çocuklar gerekirse, bu durumda karar verme yetkisi Yüksek Komisyon'a (Paris'te bulunan Eğitim ve Güzel Sanatlar Bakanı) ya da Yerel Komisyon'a (yerel yönetimlerde görevli vali) aittir.

Yasanın 3. Bölümü, yeraltı işleri ile ilgili düzenlemeler içermektedir. Buna göre 9. Maddede kız çocukları ile kadınların madenlerde ve taş ocaklarında istihdam edilmeleri kesinlikle yasaklanmaktadır! Erkek çocuklarının da günde 8 saatten fazla aktif işlerde çalıştırılmayacağı ve 10 saatten fazla da madenlerde bulundurulamayacağı belirtilmektedir. 4. Bölümde yer alan kararlara göre belediye başkanları anne, baba ve işveren gibi çocuklarla ilgili kişilere çocukların adlarının, soyadlarının, doğum tarihlerinin, yaşlarının ve doğum yerlerinin bilgilerinin bulunduğu bir karne dağıtmakla görevlidir. Eğer çocuk 13 yaşından küçükse, 28 Mart 1882 tarihinde çıkartılan zorunlu eğitim yasasına uygun olarak ilköğretim sertifikalarının da söz konusu karneye eklenmesi gerekmektedir. İşletme müdürleri/şefleri ya da patronlar ise çocukların işe giriş ve çıkış tarihlerini kaydetmekle sorumludurlar. Bu kişiler ayrıca çalışma saatlerinin ne zaman başlayıp ne zaman bittiğini ve dinlenme saatlerinin ne zaman olacağını gösteren belgeler hazırlayıp çalışma alanlarına asmakla yükümlüdürler. Üstelik bu belgelerin bir nüshasının müfettişe sunulması; diğer bir nüshasının da belediye gönderilmesi zorunludur.

Yasanın 5. Bölümü de daha önceki yasalardan farklı olarak, çalışanların temizliği ve güvenliği konularına ayrılmıştır. Buna göre tehlikeli iş kategorisine giren tüm işlerde, 18 yaş altı çocukların ve yetişkin kadınların çalıştırılması yasaklanmaktadır! Ayrıca çocukların sağlıksız ve tehlikeli sayılan ortamlarda çalıştırılması ve bulundurulması da yasaklanmaktadır! Çalışan kişilerin iyiliği için tüm güvenlik ve sağlık tedbirlerinin daha önceden alınmış olması gerekmektedir. Yasada iş yerlerindeki her türlü hendeklerin, kuyuların veya çukurların kapatılması ya da kontrol altında tutulması zorunlu hale getirilmiştir. Üstelik bir ya da daha fazla işçinin yararlanmasına neden olan tüm kazalar, varsa işletme şefi tarafından yoksa onun yerine bakan bir kişi tarafından ilgili yerlere bildirilmek zorundadır.

6. bölümde yasanın uygulanmasının denetlenmesi ile ilgili hükümler yer almaktadır. Eski yasalarda olduğu gibi bu yasa kapsamında da müfettişlerin görevlendirilmesi ön görülmektedir. Ancak bu yasada, söz konusu müfettiş atamalarının Ticaret ve Sanayi Bakanı tarafından yapılacağı belirtilmektedir. Atanan bu müfettişler aynı zamanda eski yasaların uygulanması konusunda denetleyici rollerini sürdüreceklerdir. Önceden sadece erkekler arasından seçilen müfettişler, bu yasa kapsamında artık kadınlar arasından da seçilebilecektir. 7. Bölümde yer alan 22. Maddeye göre karar verme ve uygulama ile görevli Yüksek Komisyon toplam 9 üyeden oluşacaktır. Bu 9 kişilik üye listesi, Ticaret ve Sanayi Bakanı'nın yanında gönüllü olarak görev yapacak olan 2 senatör, meslektaşları tarafından seçilmiş 2 milletvekili ve Cumhurbaşkanlığı tarafından görevlendirilmiş 5 yetkili kişiden oluşacaktır.

8. Bölümde yer alan 26. Maddeye göre yasada belirtilen kurallara ve yasalara uymayan kişi, kurum ve kuruluş hakkında 5 ile 15 frank arasında değişecek cezaların uygulanacağı belirtilmektedir. Ancak buradaki para cezası yasaya aykırı şekilde çalışan kişi sayısı üzerinden katlanarak hesaplanacaktır. Aynı suçun tekrarlanması halinde kişi, kurum ve kuruluş tekrar yargılanacak ve 16 ile 100 frank arası değişen para cezasına çarptırılacaktır. Ayrıca her kim müfettişin görevini yerine getirmesini engellerse, 100 ile 500 frank arasında para cezasına çarptırılacaktır. Üstelik bu suçun tekrarlanması halinde uygulanacak olan para cezası 500 ile 1 000 frank arasında olacak ve Ceza Kanunu'nun 463. Maddesi gereğince işlem yapılacaktır. Bu cezalar göz önüne alındığında, önceki yasalardan farklı olarak cezaların ağırlaştırıldığı görülmektedir.

Son bölümde ise özel hükümler başlığı altında yasanın uygulanmasında Kamu Yönetimi Yönetmeliği'nden yararlanılacağı ve yasanın 1 Ocak 1893 tarihinden itibaren yürürlüğe gireceği belirtilmektedir. Ayrıca önceki yasalardan farklı olarak ilk defa, son maddenin (32. Madde) son

Turkish Studies

bendinde, bu yasanın Senato ve Temsilciler Meclisi tarafından kabul edildiği ve bir Devlet Yasası olarak uygulanacağı ifade edilmektedir. Bu ifade, 19. Yüzyılın sonunda Fransa’da çocuk işçiliği sorununa karşı oluşan hassasiyetin ve verilen önemin anlaşılması açısından oldukça önemlidir.

3. Sonuç

19. yüzyıl boyunca Fransa’da yaşanan bu gelişmelere paralel olarak, ülke genelindeki çocuk işçi sayısında somut bir azalmanın olduğu görülmektedir. Örneğin 1868 yılında Fransa’da yapılan bir araştırmaya göre *22 Mart 1841 Yasası* kapsamına giren işletmelerde toplam 99 bin 212 çocuk işçi bulunmaktadır; bu çocuklardan 5 bin 5 tanesi 8 ile 10 yaş arasında, 17 bin 471 tanesi 10 ile 12 yaş arasında, 77 bin tanesi ise 12 ile 16 yaşları arasındadır. 1840 ile 1850 yılları arasında çalışan çocuk sayısının 131 bin civarında olduğu düşünüldüğünde, bu dönemde çocuk işçi sayısında yaklaşık 30 binlik bir azalma olmuştur. Ancak burada, *22 Mart 1841 Yasası*’na göre 20 kişiden az işçi çalıştıran işletmelerin bu sayıma dâhil edilmediğinin de unutulmaması gerekmektedir!

Söz konusu yasalarının dışında Milli Eğitim ve Güzel Sanatlar Bakanı Jules Ferry’in girişimleri sonucunda çıkarılan *28 Mart 1882 Zorunlu Eğitim Yasası*’nın da çocukların iş hayatından uzaklaştırılmasına önemli katkıları olmuştur. Bu yasa ile Fransa genelinde ilköğretimde zorunlu eğitim yaşı 13’e çıkartılmıştır. Böylece 6 ile 13 yaş arasındaki çocukların okula devam etmeleri zorunlu hale getirilmiştir. Bu yasanın yürürlüğe girmesinden 10 yıl sonra, *2 Kasım 1892 Yasası* ile de Fransa’da en küçük çalışma yaşı 13 olarak belirlenmiştir.

Bugün Fransa’da çocukların asgari çalışma yaşı ve şartları, temelde insan hakları ile ilgili olan, uluslararası sözleşmelere bağlı olarak düzenlenmekte ve “çocuk hakları” bağlamında ele alınmaktadır. Bu hususta 1965 yılında uygulamaya konan *Avrupa Sosyal Şartı* ile 1996 yılında yürürlüğe giren *Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı* oldukça önemli iki belgedir. Söz konusu bu belgelerde çocukların iş hayatındaki konumları, “Çocukların ve Gençlerin Korunma Hakkı” başlığı altında düzenlenmiştir. Bunun dışında Birleşmiş Milletler (BM) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (UÇÖ) tarafından yürütülen çalışmalar da Fransa’daki gelişmelere katkı sağlamaktadır. BM tarafından hazırlanan *Çocuk Hakları Sözleşmesi* ile UÇÖ tarafından hazırlanan *138 Nolu İstihdamda Asgari Yaş Sözleşmesi* ile *182 Nolu Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Önlenmesine İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi* günümüzde çocuk işçiliğine karşı Fransız yasalarında yer alan tedbirlerin (Fransız iç hukukunun) temelini oluşturmaktadır.

Fransa’da *2 Kasım 1892 Yasası* ile 13 olarak belirlenmiş olan asgari çalışma yaşı 15 Şubat 2016 tarihinde güncellenen *Çalışma Yasası (Code du travail)*’nda 16 olarak ifade edilmektedir. Ancak bazı durumlarda *Contrat de travail à durée indéterminée* ve *Contrat à durée déterminée* gibi geçici süreli sözleşmeler imzalanarak bu yaştan 14 yaşa kadar indirilebilmesi söz konusudur. Örneğin eğlence şirketleri ve mankenlik ajansları ile radyo, televizyon ve sinema gibi iş alanlarında 14 yaş ve üzeri çocukların istihdamına izin verilmektedir. Bu durumda çocuğun yasal temsilcisinin (anne, baba gibi) ve iş müfettişinin izinlerinin alınması gerekmektedir. Yasa kapsamında çalıştırılacak olan çocuklar sadece belirli iş kollarında ve okulların tatil olduğu günlerde çalıştırılabilmektedirler. Üstelik çalıştırılması planlanan çocuğun okul tatilinin en az 14 olması gerekmektedir. Ödenecek ücret ise asgari ücretin en az % 80’i olmak zorundadır. Ayrıca 15 Şubat 2016 tarihinde güncellenen yasaya göre çocukların haftalık 35 saatten fazla çalıştırılmaları da yasaklanmıştır.

Sonuç olarak, 19. Yüzyılda çocukların istihdam edildikleri iş kolları ve çalışma koşulları ile karşılaştırıldığına uluslararası yasal düzenlemelerle oluşturulmuş, 21. Yüzyıl Fransız *Çalışma Yasası (Code du travail)* son derece insani ve koruyucudur. Geçmiş yüzyılların aksine, bugün Fransa’da çocuk işçiliği öncelikli toplumsal sorunlar arasında yer almamaktadır. Ancak Fransa’nın

bugün bulunduğu noktaya gelmesinde binlerce çocuğun emeğinin acımasızca sömürüldüğü ve sömürülen bu çocukların da çok büyük acılar çektiği unutulmamalıdır! Özellikle de Fransız sanayisinin çarklarının ilk olarak bu çocukların kanlarıyla döndüğünün unutulmaması gerekmektedir!

KAYNAKÇA

- Bumin, K. (2015). *Batı'da Devlet ve Çocuk*, İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Cunningham, H. & Viazzo, P. P. (1996). *Child Labour in Historical Perspective 1800- 1985*, Italy-Florence: UNICEF Publication.
- Démier, F. (2000). *La France du XIXe: 1814-191420*, Paris: Éditions du Seuil.
- Duyar, İ. & Özener, B. (2003). *Çocuk İşçiler - Çarpık Gelişen Bedenler*, Ankara:Ütopya Yayınevi.
- Ersöz, H. Y. (2011). *Sosyal Politikada Yerelleşme*, İTO (İstanbul Ticaret Odası), İstanbul: Altınoluk Yayın San. A.Ş.
- İnal, K. (2014). *Çocuk ve Demokrasi*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Koray, M. (2000). *Sosyal Politika*, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Lemercier, C. (2006). *Loi de 1841 sur le travail des enfants, savoirs et société civile: quelques pistes de recherche. Ce texte, rapport d'étape d'une ACI rédigé en juin 2005, devrait être la base d'un article publié <halshs-00107455>*
- Lemercier, C. (2006). *Lois sur le travail des enfants, savoirs et société civile (France, 1841-1874): quelques pistes de recherche. Une version très révisée de ce texte sera ultérieurement publiée <halshs-00168896>*
- Loi du 19 mai 1874 sur le travail des enfants et des filles mineures employés dans l'industrie, http://travail-emploi.gouv.fr/IMG/pdf/Loi_du_19_mai_1874.pdf [18.12.2015].
- Loi du 2 novembre 1892 sur le travail des enfants, des filles et de femmes dans les établissements industriels, http://travail-emploi.gouv.fr/IMG/pdf/Loi_du_2_novembre_1892.pdf [18.12.2015]
- Loi du 22 mars 1841 relative au travail des enfants employés dans les manufactures, usines ouateliers, http://travail-emploi.gouv.fr/IMG/pdf/loi_22_mars_1841-2.pdf [18.12.2015].
- Ören, K. (2013). *Sosyal Politika*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Rémond, R. (1974). *Introduction à l'histoire de notre temps: Tome 2, le XIXe siècle, 1815-1914*, Paris: Éditions du Seuil.
- Rioux, J. P. (1989). *La révolution industrielle 1780-1880*, Paris: Éditions du Seuil.
- Talas, C. (1997). *Toplumsal Politika*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Villermé, L. R. (1840). *Tableau de l'état physique et moral des ouvriers employés dans les manufactures de coton, de laine et de soie.* (http://classiques.uqac.ca/classiques/villermé_louis_rene/tableau_etat_physique_moral/villermé_tableau_ouvriers.pdf) [29.10.2014]
- Woronof, D. (1998). *Histoire de l'industrie en France - du XVIIe siècle à nos jours*, Paris: Éditions du Seuil.

http://patrimoine.secumines.org/xspecial/fichiers/HIS_1813_3_janvier_decret.pdf [20.12.2015].
<http://histgeo.free.fr/quatrieme/revoind/enri.html> [20.12.2015].
<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006072050> [23.02.2016]
<http://www3.csgb.gov.tr/csgbPortal/cgm.portal?page=cc&id=5> [23.02.2016].
<https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F1649> [23.02.2016].
<http://www.manga-designer.com/?p=2619> [23.02.2016].

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Güzel, B. (2016). “19. Yüzyıl Fransız Yasalarında İşçi Çocuklara Yönelik Uygulanan Sosyal Politika Tedbirleri / Socio Political Precautions for Working Children in French Laws in the 19th Century”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 11/8 Spring 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9278>, p. 233-246.